

У ПОГЛЕДУ КАРАКТЕРА СВОГ ПРОДУКЦИОНОГ ОДНОСА НЕМАМО РАЗЛОГА ЗА ПРОВИНЦИЈСКУ ИНФЕРИОРНОСТ

Савез комуниста, суочен са тешкоћама у друштву, суочен је најпре са обавезом да их идентификује и оцени, а онда и са обавезом да тражи и налази начин да тешкоће буду разрешене. Оба ова задатка су у току. За многе проблеме у сфери економског и политичког живота данас знамо и како су настали и како могу да буду савладани. Пред друштвом у целини а нарочито пред Савезом комуниста су, значи, познати, крупни задаци за чију реализацију је потребна мобилизација свих његових чланова. Та мобилизација је несумњиво у току. Она зависи од тока процеса диференцијације кроз коју се Савез комуниста ослобађа сопствених слабости како би постао довољно добро организован и јединствен да би успешно изнео остваривање свог сопственог програма изласка из кризе.

И Савез комуниста, као и читаво наше друштво, изложен је снажним притисцима споља и изнутра. Снаге које су до сада деловале као антисоцијалистичке и антисамоуправне, делују у овом тренутку као препреке да се савладају економске и политичке тешкоће. Зато је добијена битка са тешкоћама — добијена битка за социјализам и самоуправљање. Понекад, као да су тога више свесни они који су против социјализма, него они који су за њега. Зато ми имамо тако снажне отпоре спровођењу економске стабилизације, нужним променама у политичком систему, кадровским променама. Дејство ових отпора на Универзитету је нарочито сложено, када се имају у виду слабости и тешкоће са којима је Универзитет суочен — од слабог материјалног положаја Универзитета у целини, посебно неповољног положаја студената и наставника — преко тешкоћа у вези с његовим кадровским обнав-

Шеста седница Универзитетског комитета СК Београда; Београд, децембар 1984. године.

љањем, незадовољавајућим степеном организованости Савеза комуниста, у вези са инертношћу у вођењу кадровске политике итд. Из тих разлога нарочито је опасна већ традиционално присутна склоност Универзитета да буде резервисан према променама. Одлагање промена је практично и одлагање решавања проблема које Универзитет има. Те промене морају захватити цело биће Универзитета и њих морају извести комунисти. То значи да би они морали бити на самом челу битке за трансформацију Универзитета у самоуправну социјалистичку институцију. Између осталог Универзитет треба да буде институција која ће кроз читаву област васпитања и образовања формирати интелигенцију за живот и рад у социјалистичком самоуправљању, нарочито за његов даљи развој. Не мислим да је то лак задатак. Али, још мање мислим да је тако тежак, а поготово неизводљив, као што се с времена на време студентима предочава. У сваком случају, без обзира на сву објективну тежину, постоје потези који се у том погледу могу одмах повући. Ту, на пример, мислим на рационализацију мреже и капацитета високог школства која треба да буде окончана тако да се друштво заиста растерети издатака за оно образовање које није у функцији његових потреба. А затим, и да се Универзитет растерети оних кадрова који своју професионалну каријеру нису градили на способности за научни рад и за наставу на Универзитету, већ на пропустима друштва.

Мислим, такође, и на интеграционе процесе који треба да обједине научноистраживачки и образовни рад у сродним институцијама у оквиру Универзитета и шире ако је потребно. Реализација стратегије дугорочног друштвено-економског развоја (стратегије технолошког развоја, стратегије развоја енергетике, пољопривреде, саобраћаја) није могућа без остваривања задатака везаних за науку и Универзитет.

Реализација тих задатака треба да представља промену у погледу позиције научноистраживачког рада и високошколског образовања — оспособљавање Београдског универзитета да ефикасно употреби своје „мртве капитале“, своје неискоришћене, атомизирание и ослабљене могућности и реализује допринос од виталног значаја за убрзавање укупног друштвеног развитака.

То треба за Београдски универзитет да буде и прилика да поврати онај део свог угледа који је оправдано изгубио уситњавањем, парцијализацијом и приватизацијом науке и наставе до које је дошло делимично злоупотребом у схватању и интерпретацији

самоуправних интереса и права малих научно-наставних јединица — а делимично и због чињенице да је друштво у целини, а нарочито када је реч о развоју фундаменталних наука, питању организовања науке и њеном материјалном положају, поклањало недовољну пажњу дуги низ година. Та недовољна брига и слаба друштвена организованост није се изражавала само у недовољном издвајању средстава, већ, пре свега, у њиховом нерационалном трошењу, одсуству бригае о њиховој сврсисходној употреби, бескрајном уситњавању на паралелне и нејаке могућности различитих институција — више по критеријуму личног утицаја појединаца — а мање у складу са истинским потребама друштвеног развитка. То стање мора да се мења по истој логици по којој ликвидирамо нерационалне инвестиције, губиташе.

За релативно кратко време Београд, а посебно Универзитет, треба да створе такве услове да наука постане производна снага и компаративна предност Београда. То је тежак задатак, пре свега зато што се сви потребни услови често не налазе у зони нашег домања, а затим и зато што се задире у интересе од којих многи нису покривени друштвено-признатим радом. Отежавајућу околност представља и сама чињеница да се боримо против традиционализма и конзервативизма, а коначно и чињеница да је стварање услова скопчано с великим материјалним средствима која није лако издвојити у условима економске кризе. Зато велики значај има чињеница да се инсистира на идејном и политичком афирмисању става да издвајање за науку није ни луксуз ни пука потрошња — већ стратешки правац развоја производних снага и производних односа. Афирмисање овог става, наравно, није само себи циљ, већ се налази у функцији оптималне употребе средстава за развој науке и Универзитета у условима тешке економске ситуације. У развојном смислу недопустиво је да траје стање у коме друштво, које има и потребу и програм да се што брже развија, по издвајањима за науку заузима једно од најнижих места у Европи. Али је исто тако недопустиво да у науци, која је по природи ствари светска тековина, код нас влада затварање, парцијализација, приватизација и друге, за развој науке неприхватљиве појаве. Од тога имамо штету у читавом друштву а и на самом Универзитету, и то највише у положају оних талентованих и способних научних радника и наставника чији рад, друштвени углед и материјални статус тиме девалвирају. Али се, при том, мора обезбедити принцип да веће улагање у науку мора бити друштвено оправдано и да не

долази у обзир никакво линеарно повећање улагања. Ни друштва која данас издвајају више нису механички повећавала проценат издвајања, већ су га повећала искључиво на бази јасних потреба развојних и истраживачких програма за које је постојала одговарајућа друштвена верификација — и то не само са становишта друштвене оправданости програма, већ и са становишта степена интегрисаности научних потенцијала за њихово остваривање, нарочито у области фундаменталних наука. Због тога је потребно што пре стварати целовите концепте и програме развоја појединих научних области. То наглашавам управо зато што остваривање садашње реформе Универзитета показује како се тешко врше квалитативне промене код нас. Са таквим темпом рационализације високог школства, Универзитет не може да има морално право да рачуна на подршку заједнице.

Због тога што не користимо расположиве производне и људске капацитете, ми директно губимо велики део свог друштвеног производа. Основни правац активирања ових „капитала“ и у привреди и у науци се у суштини не разликује. За Савез комуниста то је идејно-политички задатак, зато што још увек није довољно јасно да ни за привреду ни за науку нема изласка из кризе ни просперитета без много веће међусобне упућености једне на другу. То ставља и науку и привреду пред сличне задатке и сличну принуду. Тражи се диференцијација и унутар привреде и унутар Универзитета и научноистраживачких организација — на оне који посредно и непосредно доприносе економском и друштвеном прогресу и оне који то не могу.

Остварење ових задатака, по мом мишљењу, не тече кроз повратак на класични, централизован универзитет, већ кроз интеграцију сродних наставних, научних и истраживачких програма. Зато залагање Савеза комуниста за афирмацију и потврђивање науке није прагматичне природе, нити прави неку разлику на примењену и фундаменталну науку. Нарочито не поделу каква данас постоји, ону која блокира развој фундаменталних наука — а то значи и укупан развој науке и читавог друштва, које се на тај начин доводи у зависност колонијалног типа. Мала акумулативна основа и скромна критична маса научноистраживачког потенцијала објективно захтева концентрацију и селекцију. У мери у којој Савез комуниста на универзитетима у Београду буде успевао да доприноси убрзавању тога неминовног процеса концентрације и селекције, оствариваће се циљеви развоја Београдског универзи-

тета. Уз такав развој Београдског универзитета, Београд може постати значајан научно-образовни центар у евро-медитеранском региону.

Излаз је у новом и будућем а не у повратку на прошло

Осим ових питања — СК на Београдском универзитету има и друге, исто тако значајне задатке у идејној борби за социјалистичко самоуправљање. Ваша дискусија, на пример, показује да се судбина марксистичког образовања младе генерације налази у рукама појединаца који ту наставу изводе. Приватизација институције рецензије, а великим делом и саме кадровске политике, лишила их је друштвене функције коју треба да врше. Пракса да свако може у настави да, на свој начин, интерпретира основне садржаје и категорије у оквиру једне науке — изгледа да важи само за друштвене науке. И то баш за онај њихов део који формира поглед на свет младе генерације и њихов однос према сопственом друштву. Мислим да та појава није случајна. Она је резултат дугогодишњих напора да се ово друштво заустави у свом социјалистичком развоју, да се врати натраг — у буржоаску демократију или у етатистички социјализам, макар у економску и политичку зависност, ако ће том ценом бити плаћен крах социјализма југословенског типа. Та настојања немају само за циљ да створе теоријску и идејну конфузију у главама младих људи, већ, у последње време, да доведу у питање све што је у вези са социјализмом. Све чешће смо суочени са литературом, публицистиком, научним радовима, позоришним представама итд. који, преиспитујући наше друштво са аспекта његових недостатака, не налазе излаз у новом и будућем, како су то обично образовани и прогресивни људи кроз историју чинили, већ напротив — у повратку на прошло, на облике друштвеног живота које смо оставили за собом. Та појава је у најмању руку ретка и за науку и за политику, а по свему, највише за логику. О супериорности буржоаске демократије над социјалистичком више се не говори стидљиво и околно. Сад се стидљиво и околно, под фирмом борбе за заштиту права и слобода, протура аргументација за легализацију антисоцијалистичке опозиције. С друге стране, стари и нови етатизам, на мртвој стражи над свим нашим невољама, стрпљиво и стално нуди државу — као кључ који отвара све браве.

И кад смо већ код враћања на старо — на сцену је ступила и црква. Она на изглед нема велике амбиције, бар за сада не улази у питање друштвене својине и политичког система. За почетак би да преузме на себе бригу о тумачењу националног питања и организацији слободног времена младе генерације.

За сада, све што је револуција донела, осим слободе и независности, било је предмет оваквих преиспитивања. Како ствари стоје, могли бисмо ускоро да очекујемо да и те, још недирнуте, тековине наше борбе неко стави на дневни ред. Можда ће нам неко ускоро објаснити да је боље живети неслободан и зависан. Као идеја и то је могуће. А „борци за слободну циркулацију свих идеја“ ће је већ пласирати. Колико ја пратим њихову активност (активност тих такозваних „бораца за слободну циркулацију свих идеја“), они су заиста толерантни према свим идејама, осим према онима које садржи Програм Савеза комуниста. Према тим идејама су однекуд и зачудо — крајње агресивни.

Ја ово нарочито говорим због младе генерације којој никад није било својствено да гледа уназад. Начин мишљења и начин живота младих људи заснивају се напротив, на погледу унапред. Судбина тог сутрашњег времена у рукама је, великим делом, самих младих људи. Треба добро да размисле пре него што се одлуче на толерантан однос према свим идејама које им се у виду апела често упућују и са њихових трибина и њихових часописа. Истовремено, комунисти наставници на Универзитету не би смели пропустити да својим студентима кажу да је идеја самоуправљања једна од најпрогресивнијих идеја нашег доба, да има подршку најпрогресивнијих снага у свету и да инспирише класну и политичку борбу радничке класе и интелектуалаца у високоразвијеним капиталистичким земљама, који, борећи се за демонополизацију одлучивања, имају у виду југословенско искуство социјалистичког самоуправљања. У погледу карактера свог продукционог односа, ми немамо разлога за провинцијску инфериорност. Напротив. Али имамо разлога за забринутост због свог односа према раду, због традиционалног јавашлука, због инфериорног и неселективног односа према идејама и вредностима грађанског друштва. А што се самоуправљања тиче, сама супериорност идеје није довољна. Потребно је да се она и реализује, што, међутим, изискује много већи труд него што је овај који смо до сада уложили. У том ми се смислу чини прилично неприхватљивом политичка и психолошка атмосфера која се у вези са тешкоћама и проблемима које

имамо покушава да формира у неким срединама. Та атмосфера демотивише и демобилише и сигурно иде наруку оним снагама које би да дестабилизују наш систем. А сигурно је, међутим, да ове тешкоће нису ни прве, ни највеће које имамо за ових 40 година развоја социјализма. Оне неће бити отклоњене самим чином идентификације. Чак ни програм промена није довољан. Од пресудног је значаја одлучност са којом се у неку битку улази. Одлучност да нека битка успе решавала је и много теже битке него што је ова, која нас сада чека.